

koby *poklat*," (Lind.). „*Jugum* szranki na winnicach na kształt *poklelnicy* albo *poklatu*, po których się wino puszcza liściem i jagodami i *poklelnicę* nakrywa," (Mącz.).

PIECZARA, JASKINIA, GROTA. Ł. *crypta*. W. *grotta*. F. *grotte*. N. *Grotte*.

Pod ziemią wyrobione przyjemne a bardzo chłodne schronienie przeciw upałom letnim. Pieczara przyozdabia się niekiedy posągami i promieniami wody żywej.

XVII. Wyrazy ściągające się do budowli całych i ich części, obejmujących przestrzeń pewnego przeznaczenia.

PIĘTRO. I. *gredna sostava, pod, podlak, xilje, jaruz, hat, ata*, (Stul.). Ł. *contignatio*. F. *étage*. N. *Stockwerk, Geschoss*.

Przestrzeń na jednym poziomie, między tłem izb a ich podniebieniem, przez całą głębokość budowli wzięta.

Właściwie *piętr*, *piętro* znaczy miejsce wyższe, górę (etym. *piąć się*, leżeć w górę). Ale gdy i dół budowli zawsze jest nad poziom ziemi wzniesiony choć na kilka stopni; przeto upowszechnia się taka definicya piętra jaką mu dajemy.

„*Contignatio*, przętr, piętro też zowią niektórzy,” (Mącz.).

„Budować każdy może na troje piętro, jedno podziemne a dwoje nad nim,” (Lind.).

PIERWSZE PIĘTRO, POZIEMIE. F. *rez de chaussée*. N. *Unter-Geschoss, erste Geschoss*.

Pierwsze od najniższego tła budowli, równo z podwaliną przy ziemi leżące piętro.

„*Poziemie*,” (Aigner).

DRUGIE PIĘTRO. F. *premier étage, bel-étage*. N. *zweite Geschoss*.

Tuż nad pierwszém położone, chociażby między niemi było i połowiczne piętro.

MIĘDZYPIĘTRZE, PÓŁPIĘTRZE. F. *entresol*.

Piętro cale niskie nad ostatniem u wierzchu budowli, albo położone pomiędzy któremikolwiek dwoma większemi piętrami.

PODWAŁ, PODWALE, PODZIEMIE. I. *podzemljuscica*, (Stul.), *podrum*. Ł. *hypogeum*, (J. Bello.), *locus subterraneus*. W. *sottolterra*. F. *souterrains*. N. *Erdegeschoss*.

Sklep lub część budowli jakoby piętro w ziemi pograżone, mieszkanie tamże.

„Podwale, sklepy wymurowane pod wałem z których się broni rów forteczny (kazamaty),” (Lind.).

Piętro *wpodwalinie*, ztąd *podwał* zowiemy, i że leży przy wale lub pod wałem ziemi.

„*C. podwał, fundament*,” (Lind.).

„*Podziemie, souterrain*,” (Czaki).

„*R. Podwał, chambre sous le rez-de-chaussée, cave sèche*,” (Ph. R.).

PARSK, ZIEMIANKA, PODKOP. F. *fosse*. N. *Grube in der Erde*.

„*Paršk*, Ł. *doliarium* piwnica. Parsk, w którym w zimie chowają rzepeę wykopawszy dół w ziemi,” (Mącz.).

„Podkop miejsce próżne pod domostwem,” (Włod.).

Ziemianka na Wołyniu.

PIWNICA, PODRUM, PODRUNA, SKLEP W PODWAŁU. I. *vinica, pèvnica*, (Stul.). Ł. *cella vinaria*. F. *cave*. N. *Keller*.

Gdzie się przechowują napoje i rzeczy podobnego schowania potrzebujące.

„*Podruna, Podrum, cella vinaria*,” (Lind.).

DESZCZARNIA. I. *susjek, bunar, vodashrannitelnjca*, (Stul.). Ł. *cisterna*, F. *citerne*. N. *Röhrkasten*.

Nazywa się miejsce albo raczej sklep do przechowywania wody deszczowej albo źródlanej albo zkądinąd zdrowej do picia.

LEDNICA, LODOWNIA. W. *ghiacciera*. F. *glacière*. N. *Eisgrube*.

Dół ocembrowany i nakryty, zdalny do przechowywania lodu.

STEBNIK.

„Osobne domostwo do przezimowania pszczołom.” (Witwicki, Surchołstwo). Częścią w ziemi częścią nad ziemią z drzwiami bez okien.

DWÓR DZIEDZINIEC. C. *dwór* (od *dovjranj*), (Lind.). Ł. *cavaedium*. W. *cortile*. F. *cour*. N. *Hof*.

Miejsce pod gołym niebem, wkoło zamknięte wśród budowli lub przy niej.

Dziedziniec, że przed zamkiem lub mieszkaniem samego dziedzica.

Dwór, że jest zawartem, zamkniętem miejscem.
„Słow: *Zatwor*,“ (Lind.).

PRZEDDWORZE, PODEDWORZE. F. *avant-cour*.

Plac przed dworem albo też pod samym dworem położony, a stajniami, wozowniami, mieszkaniem sług, albo ścianą tylko a nawet rowem otoczony, przez który wjeżdża się na główny dziedziniec.

ZADWORZE, PODDWORZE. Ł. *mesaula*, F. *arrière-cour*.

Dwór z tyłu zamku, mieszkania, położony.

„Plac zadworski, *zadworze*,“ (Lind.).

PODWÓRKO, PODDWORZEC. F. *basse-cour*. N. *Hinterhof*.

Podworze gospodarskie, w domu wiejskim, podniebie osobne, dla zabudowań stajennych, kuchennych, drwalni i t. p.

„*Podworzec, podwórko*, podniebny plac przy pomieszkaniu.“

PODNEBIE. I. *dvor, pridvorje, daxni prostorsich*, (Stul.), *podniebie*. Ł. *umbella*, (J. Bello.); *inpluvium, hypaethron*. W. *la parte scoperta del cortile*. F. *partie decouverte de la cour*.

Część środkowa dziedzińca.

„Miejsce pod dachem otwarte,“ (Lind.).

PRYZDWIEREK, GANEK. Ł. *prothyrum*. F. *porche*. N. *Vorplatz vor der Hauptthür*.

Miejsce z przykryciem, drzwiom głównym przyległe.

PRZYSIONEK, PRZEDSIONEK. Ł. *pronaos*. F. *porche*, *portique*. N. *Vorsaal*.

Portyk okazałszy niż przydzwierek, przed sieńmi położony.

Przysionek jedno jakbyś rzekł *przycionek*, gdyż *sień* jedno jest co *cień* w mowie słowiańskiej.

Przysionki starożytnych różne są i podług Witrwiusza różne mają nazwiska:

 P o p r z e d n i c a, Ł. *inantes*, jest wtenczas, kiedy przestrzeń przysionka zawiera się tylko przednicami, Ł. *antes*.

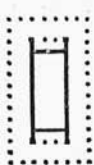
 P o d c z o ł e k, Ł. *prostylos*. Czołowy przysionek na słupach wsparty.

 D w u c z o ł e k, Ł. *amphiprostylos*. Z przodu i z tyłu budowli jednakże podczołki.

 O k o ł e k, Ł. *peristylos*. Przysionek kołowy otaczający okrągłą budowlę.

 O b w o d n i c a, Ł. *perypteros*. Przysionek o jednym szeregu słupów obwiedziony w około prosto ściennej budowli.

 O b w o d n i c a s o w i a, Ł. *dipteros*. Takież jak poprzedni przysionek o dwóch Ogdach słupów.

Obwodnica niby sowita, Ł. *pseudipteros*. Kiedy takiż przysionek głęboki jest na dwa *pooski* słupów jako i poprzedzający a tylko jeden ich ma szereg.

PRZYSIENIE, PRZEDSIENIE. I. *pridvorje*, *dvorische*. Ł. *atrium*, *area*, (J. Bello.).

U Starożytnych, rodzaj sieni lub dziedzińca całkowicie lub w części pokrytego, poprzedzającego właściwe sieni.

„Przedsienie, Ł. *vestibulum*, *propyleum*,” (Mącz.).

„Przysienie, Ł. *atrium*, *vestibulum porticus*, *ambulacrum*,” (Volk.).

SIEN, (etym. *cień*). Ł. *vestibulum*. F. *vestibule*. Greckie *prodromos*, *prothyron*.

U greków, część domu położoną pomiędzy drzwiami wchodowymi i drogą albo ulicą; przeznaczoną była do przyjęcia przychodzących z pozdrowieniem do gospodarza w ten sposób, iżby i na ulicy nie pozostali i nie wchodzili do środka domu. Różne tedy od naszych sieni a raczej jest to *przydzwierzek wewnętrzny* (*prothyron*).

U głównych drzwi pierwsza izba, z której się wchodzi do różnych części budowli.

„I. *sjen*, *enni*, Ł. *umbra*,” (Stul.).

WIATA, POWIEĆ, POWIETKA, PORTYK, SZOPA. I. *pridvorsich*, *pridvorac*, (Stul.). Ł. *porticus*, *ambulacrum*.

F. *portique*. N. *Säulengang, Säulenstellung, Säulenlaube, Halle*.

Miejsce pokryte, a jego nakrycie albo jest oparte na ścianach i słupach, albo na samych słupach wokoło. Miejsce tedy cieniste i od wiatru z deszczem zasłonne a jednak przewiewne.

„*Wiata, szopa, Ł. porticus, ambulacrum*,” (Volk.)

Wiata (etym. *wiatr, wiać*). Z tąd może *powietka*. (*wiata, powiata, powietka*), pospolity portyk czyli szopa, to jest strzecha na słupach wsparta, jakie się robią i *powiecią, powietką*, nazywają po wsiach.

„*Szopa, Rs. pojatta; Sł. pojata*,” (Lind.); patrz *jata chata*.

KRUŻGANEK, KRAŻGANEK. Ł. *circuitio, porticus*. N. *Kreuzgang, Umgang*.

Krzyżowy korytarz klasztorny naokoło dziedzińca wewnętrznego wodzący.

KURYTARZ, KORYTARZ. W. *corridojó*. F. *corridor*. N. *Umgang*.

Przechód długi a wązki wpośrodku budowli.

„*Korytarz, ganek czyli sień podługowata*,” (Lind.).

POKÓJ, POKOIK. C. *pokog, swietnice*. Ł. *conclave*. W. *stanza*. F. *chambre, cabinet*. N. *Zimmer*.

Budowanie dla uspokojenia, mieszkanie spokojne, izba.

„*Teraz każdą izbę pokojem nazywają, gdzie się nawet największe niepokoje dzieją*,” (Włod.).

ŚWIETLICA. Ł. *hypocaustum, cella*. N. *Stube*.

Izba światła, nieokopcona, nie robotnia.

PRZEDPOKÓJ. Ł. *anticamera*. F. *antichambre*. N. *Vorzimmer*.

Jestto pokój przed innemi mieszkalnemi pokojami pomieszczony, gdzie się też zatrzymują przed wniściem do nich. W mieszkaniach możliwych, znajduje się dwa, trzy i więcej przedpokojów, dla różnej godności przychodniów.

IZBA. Ł. *camera*. F. *chambre*, *salle*. N. *Zimmer*, *Kammer*.

Wielki pokój, świetlica.

„*Izba*, etym. *jeść*,“ (Lind.). Raczej tak *izba*, jak *iz bica*, od *zbić*, to jest skłecić co, związać przez zbijanie; tedy *izba*, rzecz *zbita*, *sklecona*, *zrąb*, *drewniany*. Izby są różnego w budowlach przeznaczenia. I tak:

Izba czeladna, F. *chambre commune*.

I. stołowa, F. *salle*, *chambre à manger*.

I. towarzyska, F. *salon*, *ch. de compagnie*.

I. sypialna, F. *ch. à coucher*.

I. pisarska, pisarnia, F. *chancellerie*, i t. d.

„*Izbicami* z dębu zrobionemi, a ziemią nafasowanemi, dobrze opatrzone,“ (Strykowski o zamku smoleńskim).

KOMNATA, KOMORA. I. *komora*, *łoznicza*, *sztanicza*, *kram*.

Ł. *camera*, *cubiculum nuptiale*, (J. Bello).

Jedno i drugie z łacińskiego, *caminata*, *dormitorium*, *camera*, izba sypialna, łóżnica.

SPALNIA. I. *spavaliste*, *spalnja*, *łoznice*, *stan*, (Stul.). Ł. *dormitorium*. F. *dortoir*.

„*Izba*, miejsce do spania,“ (Włod.). Używa się

chętniej w tym razie, kiedy gromadne złożenie oznaczyć mamy.

ŁOŻNICA, ALKOWA. Ł. *zeta*, *cubiculum*. F. *alcove*. N. *Alkowe*.

Tak się nazywa miejsce oddzielone przepierzeniem w pokoju sypialnym, bez okna, gdzie się umieszcza łoże. Jest niejako pokoikiem sypialnym, do którego wnijsie zasłania się firanką lub oponą.

„*Alkowa* z arabskiego *elcob-bat*, namiot sypialny,” (Penth.).

ROZMÓWNIĄ, BIESIADNIA, IZBA POSIEDZEŃ I. *raskosno sjedalisce*, (Stul.). Ł. *exedra*. F. *grande salle*, *cabinet de conversation*. N. *Gesellschaftszimmer*.

U Greków i Rzymian, *Exedra*, izby obszerne, mające nastawione go wiele siedzenia. Izba biesiadny we właściwym słowa tego znaczeniu. Patrz *biesiada* u Lindego.

Exedra, także *posiedka*, *siedza*, C. *besydka*, *posedka*, jakby *altana*, do posiedzeń rozmównych, miejsca nakryte, wesole widokiem. *Exedra* ad excipiendas confessiones, spowiadalnica.

„Chłodnice a letnie siedze,” (Lind.).

WIECZERNIK. C. *wieczeradło*, (Dobr.). I. *obrocznica* (obrocznica). Ł. *coenaculum*, *triclinium*, (J. Bello.); *oecus*, *triclinium*, *cyzicenum*, *coenaculum*. W. *stanza*. F. *grande salle*, *salon*. N. *Ess-saal*.

U starożytnych Greków, izby stołowe różnego były nazwania, itak: *triclinia*, od trzech łóżek stołowych; *cyzicena*, od miasta Azyi Mniejszej, *Cyzicus*, tego nazwiska izby stołowe obrócone były ku

północy i miały widok na ogród; *coenaculum*, właściwie *wieczernik*.

„*Coenaculum superioris domus universa, sic dicta sunt, posteaquam in superiore parte coenitare coeperunt*,” (Varro).

POŚŁUCHALNIA. F. *chambre d'audience*. N. *Audienzzimer*.

W wielkim pałacu, izba do przyjmowania posłów, władz, słuchania prośb i życzeń uroczystych.

ROBOTNIA, PRACOWNIA. Ł. *delnica*. I. *djellavnica, deltonica*, (J. Bello.). *Zawod*, (Stul.). Ł. *officina*. F. *laboratoire*. N. *Werkstätte*.

Miejsce albo budowla, gdzie się jakaś robota wykonywa.

ŚPIEWALNIA. Ł. *odeom*. W. *odeo*. F. *odeon*.

Sala muzyczna, albo właściwie sala śpiewania, sala koncertowa.

PISARNIA, IZBA PISARSKA, KANCELARYA. I. *pisarnicza*.

Ł. *cancellaria, archivum, tablinum, tabularium*, (J. Bello.). F. *chancellerie*. N. *Kanzlei*.

Izba lub izby do pisania pisarzom i pisarkom rządowym.

SZATNIA, SZATNICA. Ł. *cella familiaria*. F. *garderobe*. N.

Kleiderkammer.

Izba do strzeżenia i przechowywania szat i sukien wszelkich.

WIERZCHNICA DOMU. N. *das Obergebäude*.

„Powyższe piętro,” (Linde).

SCHODY, WSCHODY. Ł. *climacis, ascensus, scala*. W. *scalina*, *scala*. F. *escalier*. N. *Aufgang, Treppei*

Stiege.

Schody biorą się razem ze wszystkimi swojemi

częściami, które są lub być mogą do wygodnego i bezpiecznego przechodzenia z piętra na piętro, a mianowicie: *klatka, stopnie, odpoczyunki, szaragi, poręcze*.

KLATKA SCHODOWA. F. *cage*.

Miejsce, które schody obejmuje, izba wypełniona schodami.

STOPNIE SCHODOWE. F. *marches, degrés*. N. *Stufen*.

Poziome płaszczyzny pod każde stąpienie nogą wyżej leżące.

ODPOCZYNEK, SPOCZYNEK. W. *pianerottolo*. F. *palier, repos*. N. *Ruheplatz*.

Miedzy stopniami obszerniejsza płaszczyzna do wypoczynienia na schodach.

SZARAGI, POLICZKI SCHODOWE. F. *limon*. N. *Treppengewangen*.

We wschodach drewnianych ramy w których są osadzone końce trepów schodowych.

PORĘCZ, WSPORA PRZY SCHODACH. Ł. *climacter*. W. *parapetto*. F. *parapet, garde-fou*. N. *Lehne*.

Wspora podokienna, na wschodach i gdziekolwiek dana, dla ochrony od przypadku upadnięcia.

BALASY. Ł. *podium*, (Penth.). W. *poggio*. F. *balustrade*. N. *Geländer*.

Słupki otaczające galeryę, schody lub jakiekolwiek miejsce, które ma być oddzielone od reszty placu; każdy taki słupek pospolicie ma dwie stopy wysokości. Krój *balasy* stosuje się do ogólnego kroju tego porządku, który w całej budowlu jest użyty. W każdej są cztery części: stopa czyli podstawek, nad nią brzusec, wyżej szyja

nakoniec głowica, na której leży pokładzina
czyli płatwa łącząca wszystkie balasy razem.

ULICA. Ł. *platea, vicus, regio*. W. *strada*. F. *rue*. N. *Strasse, Gasse*.

Droga w mieście, przestrzeń między dwiema jej
stronami które się zowią połaciami ulicy.

PRZECZNICA, ZAULEK. N. *Queerstrasse*.

Ulica w poprzek łącząca ulice wielkie, uliczka
wązka.

„Przecznica, droga, ulica, miedza poprzeczna,”
(Lind.).

ROZŚCIEŻE, ROZDROŻE, TRET. F. *carrefour*.

Plac w mieście gdzie się kilka ulic krzyżuje.

„Rozstanie dróg,” (Bibl. Gdań.).

„Czworodroże, Ł. *quadrivium*,” (Mącz.).

PODKOLEJNICA, PODDROŻNICA. F. *viaduct*.

Budowanie, po którym nad ziemią przechodzi
droga.

ZBROJOWNIA, PUSZKARNIA. I. *orusznicza* (Orużnica), *pus-*
karnicza (Puszkarnica). Ł. *armamentarium*, (J. Bel-

lo). F. *arsenal*. N. *Zeughaus*.

Budowla, w której się składa i przechowuje oręż
i wszelki rynsztunek wojenny.

KOSZARY. Ł. *castrum, castra*. F. *casernes*.

„Domostwo dla żołnierzy” (Lind.).

Pochodzi od wyrazu kosz; kosz zaś snadź
kocz, koczowisko, właściwie znaczy obóz,
leże żołnierskie, Ł. *castrum*.

SKARB, SKARBIEC, SKARBNICA, POKŁADNICA, PIENIĘŻNI-
CA. C. *pokladnica*. Ł. *aerarium*. F. *trésor public*.
N. *Schatzkammer, Schatz*.

Budowla, w której się strzeże pieniądź rządowy, klejnoty i inne drogości.

„*Pokładnica, kassa, skarbnica*. Do *pokładnicy* w domie skarbu będą odnosić zboża, wina i oleju,“ (Lind.).

PIENIĘŻNIA, MENNICA. Ł. *officina aeraria*. W. *danaro publico, zecca*. F. *la monnaie*. N. *Münze*.

Budowla, zakład, w którym wybijają pieniądze.

„*I. pjenężnica, miedokovnica, miedarnica*, Ł. *officina aeraria*. W. *bottega di banchiere*,“ (Stul.).

ŁAWNICA, BANK.

Budowla w której się przechowują i mieniają pieniądze.

Ławnica jednoż pochodzenie od *lawy*.

SĄDOWNICA, IZBA lub IZBY SĄDOWE. Ł. *basilica*. F. *palais de justice*. N. *Gerichtshaus*.

Sądownictwo, izby gdzie się odbywają sądy i co do nich należy. U starożytnych w budowlach takich, królowie niekiedy sami słuchali zażaleń i sądzili sprawy. Ztąd tedy u Greków i Rzymian bazylikami od *basyleys*, król, nazywane były.

WIETNICA, WIECNICA, RATUSZ, DOM RADNY. I. *vechnicza*. Ł. *curia, praetorium*, (J. Bello.). F. *hôtel de ville*. N. *Rathhaus, Stadthaus*.

Budowla w której odbywają się sądy i narady władz miejskich.

„Gdy Jezusa przywiedli do Pilata sami weszli na *Wietnicę*, na izbę sądową,“ (Żywot Chrystusa Pana przez Baltazara Opecia w Krakowie roku 1522) „dalej tamże kilka razy najdujące się słowo *wietnica* poprzekreslano i poprawiono na *ra-*

tusz." (Prawda Ruska przez Rakowieckiego stron. 225).

Jakoż jest *wiec, wieca* rada, *wieczować* radzić.
Ztąd *wiecznica* miejsce rady. I. *vechnica*. R. *sowiet*.

WIEŻA, WIEŻYCA, WIEŻYCZKA. C. *weze*. F. *tour, tourelle*.
N. *Thurm*.

„Budowanie wieżate, t. j. w szpicę wysoką zakończone do rozmaitego użycia.”

Wieża zegarowa.

W. kościelna, dzwonnica.

W. nad miastem strażnica.

Wieża, dom wieżaty do schowania bezpiecznego,
gród, zamek, więzienie.

WIEZIENIE. Ł. *carcer*. F. *prison*. N. *Gefängniss*.

Budowla przeznaczona do zamknięcia przestępców prawa.

STRAŻNICA. F. *corps-de-garde*.

Budowla dla straży lub strażnika.

STRAŻYNIEC. Ł. *specula*. F. *beffroi*. N. *Wachtthurm*.

W zamkach rycerskich, także po twierdzach wydatna na węgle dla straży budka.

GOSPODA. R. *gościnnica*. Ł. *hospitium*. F. *hospice, auberge, hôtellerie*, (Ph. R.).

W ogólności przytułek, schronienie dla potrzebujących pomieszkania i przytém wsparcia albo innego rodzaju pomocy. Ztąd gospody jest wiele rodzajów:

Gospoda dla podróżnych i wędrowców.

G. dla starców i kalek.

G. dla sierot. i t. p.

GOSPODA PODRZUTKÓW. *C. nalezenee*, (Palk.). *Ł. hospiti-
um infantum expositorum*.

Dom dzieci których się matki wyrzekły.

UBOŻNICA, SZPITAL. *R. ubożnica*. *I. bogudjelnja*, (Stul.).
Ł. ptochotropheum. *W. spedale*. *F. hôpital*. *N. Hospi-
tal, Armenhaus*.

Budowla na mieszkanie ubogim chorym albo
starcom i kalekom przeznaczona.

CHOROWNIA, NIEMOCNICA. *Ł. nosocomium*. *W. lazaretto*.
N. Lazareth, Krankenhaus.

Izba lub budowla, w której chorzy odbierają po-
moc lekarską.

LEKARNIA, APTEKA. *I. apteka, likarnica*, (J. Bello.). *Ł.
pharmacopolium, apotheca*. *W. spezieria*. *F. apothi-
cairie, pharmacie*.

Budowla zawierająca w sobie skład i robotnią
lekarstw, oraz mieszkanie aptekarza.

KĄPIEL, UMYWALNIA. *I. mivalische*. *Ł. lavacrum, balnea*,
(J. Bello.).

Kąpiel oznacza samą czynność nurzania ciała
w wodzie biejącej albo morzu, w wodzie letniej
z przyrodzenia lub grzanej, w parze wodnej, siar-
czanej, i t. p. a to dla ochłodstwa albo zdrowia.
Ztąd się mówi:

Kąpiel chłodna.

K. parowa.

K. powietrzna, i t. d. i tak się też nazywają
budowle, do używania różnych rodzajów kąpeli
przydatne.

ŁAŻNIA, ŁAZIENKA. *C. lazen, laznia*, (Palk.). *Ł. balnea*.
W. bagno. *F. bains*. *N. Bad*.

W ogólności każda kąpiel w której woda, z przyrodzenia lub przez ogrzanie, ciepła.

CIEPLICA, CIEPLICE. Ł. *thermae*. F. *thermes*.

„W łaźniach obecnych, kąpiel w parze wodnej.”

„W łaźniach starożytnych czworakie były izby:

Sudatorium pocielnica (Kommeniusz).

Caldarium parnica, F. *étuve*, N. *warmes Badezimmer*.

Tepidarium cieplica, letnica.

Frigidarium ochłodnica, chłodna kąpiel.

U nas jedna jest izba, lecz tak się zwać mogą trzy części łaźni: wierzchnice (wyższa część lub ława), średnice (niższa część), spodnice (najniższa),” (Lind.).

Nadto, w cieplicach starożytnych te jeszcze znajdowały się części:

Rozdzielalnia, Zzuwalnia, Ł. *apodylerium*, F. *garderobe de bain*. Izba służąca do rozdzielania się wchodzącym do kąpeli.

„Zzuwadlnia, miejsce albo gmach, w którym się właśnie rozbierają,” (Mącz.).

„Zzuwalnia, miejsce przed łaźnią do rozbierania się,” (Włod.).

Staja, Ł. *stadium*. U Greków miara długości 540 stóp paryzkich, także miejsce tyleż długie do gonitw przeznaczone, Ł. *xystus*, *xystum*, *porticus stadiatus*, N. *bedecktes Stadium*, „szeroki słupowy chodnik gdzie starożytni zimą przechadzki używali.” Raczej szeroki portyk (wiaty) przy łaźniach i palestrach greckich gdzie zapaśnicy odbywali swoje ćwiczenia. Środek jego był poniżony na dwa stopnie dla zapaśników a brzegi wyższe dla widzów.

„*Xystus, I. pridvor, scetaliste, prozoriscie,*” (Stul.).

Siedze biesiadnicze, Ł. *exedra*, gdzie siedzenia dla wypoczynku znajdowano i gdzie się naki w rozmowach zwykły wykladać.

Naostatek, amfiteatry, pinakoteki i innych wiele części ku zabawie ludu rzymskiego pododawanych.

GODOWNIA, GODOWNIK. Izby godowe. F. *vauzhal, salle de bal*. N. *Balhaus*.

Cała budowla albo w niej część pewna przeznaczona do sprawowania uczt i zabaw uroczystych.

„W słowiańszczyźnie *god*, czas i święto uroczyste znaczyło, w polskim zaś języku *gody* oznaczają ucztę, bankiet,” (Lind.).

„W tym kościele *godowniku* jego,” (Skar. Kaz.).

GOŚCINNICA, AUSTERYA. F. *auberge*.

Karczma przy drodze dla podróżnych, przy niej są stodoły dla koni powozów które obożnią zowią.

KARCZMA, JATA. I. *karczma*, (Stul.). Ł. *taberna*. F. *taverne*.

Gdzie pospólstwo biesiady wyprawia, gdzie jadło i napoje sprzedają.

„*Karczma, jata, Ł. taberna,*” (Mącz.).

Karczma wjezdna, gościnnica.

JATKI. (od *jata, chata, taberna*). F. *marché*. N. *Fleisch bank*.

„Kramy przekupniów, gdzie mięso, ryby, jajka i insze żywioły sprzedają, Ł. *macellum,*” (Mącz.).

„Jatki” tedy „są różne” chlebne, garbarskie, rzeźnicze, mięsne, jarzynne. i t. p.

RZEŹNICA, MIĘSNICA. C. *miesznica*. I. *komarda, kasapnica*, (Stul.), [ztađ *kasap* v. *kacap* rzeźnik.] *meszarnicza, komarda*. Ł. *macellum, laniena*. (J. Bello.). W. *becheria*. F. *abattoir, boucherie*. N. *Fleischbank, Fleischscharen*.

Budowla na ustroniu miasta, w której zabijają bydłęta na rzeź przeznaczone, i przygotowują mięsiwa na sprzedaż w jatkach, a niekiedy tamże na miejscu bywa targ mięsny.

TARG, TARGOWICA, TARGOWISKO. I. *poljana od kupovine*. Ł. *emporium, forum, locum fori*.

Miejsce do sprzedawania rozmaitej kupli.

RYNEK. I. *dvor, tãrg, tãrgovisctc, kupiliscctc, rinok, plosctad*, (Stul.). Ł. *forum*. W. *piazza*. F. *marché*. N. *Markt, Ring*.

Pole w mieście na zborzysko ludu albo na sprzedaż rzeczy przeznaczone.

PRZEDAŹNIA, PRZEDAJNIA, TARGOWY DWÓR. R. *gostinnyj dwor*. W. *loggia di mercati*. F. *maison des boutiques*. N. *Kaufhaus*.

Budowla w której są złożone i ryczałtem kupują się rozmaite towary.

KRAM, SKLEP, SKŁAD KUPIECKI. C. *kupeckij kram*. Vd. *przedaonica*. W. *botega*. F. *boutique, magasin*. N. *Kaufladen*.

Sklep gdzie się częściowicie wyprzedają towary.

Kram może od *chram, chran, schronienie, schowanie*.

ŻYTNICA, SÓŁ, SOŁEK, SZPICHLERZ. I. *xitnica, xakrom*, (Stul.), *hambar, sitnicza*. Ł. *granarium*, (J. Bello.). F. *grenier*. N. *Speicher*.

Skład zboża, żywności.

„*Sół*, Ł. granarium, szpichlerz, gdzie żyto z sypują.” (Mącz.).

„Zboże zbierać do *żytnicy* albo jak dziś zowią do śpichlerza,” (Bud.).

SWIREN, ŚWIÉRONEK. N. *Verwahrung*.

Schów zamczysty, skarbczyk wiejski. Od *święrać* czyli *zwiąrać*, zamykać.

„Zwiernia, schowanie, tajnik, skarbiec, świernia,” (Lind.).

MYTNIA, MYTNICA, MYTNI DWÓR, KOMORA CELNA. R. *tamoznia*. F. *douane*.

Budowla, gdzie się pobiera myto albo cło od przewożonych towarów.

„*Mytnica*, celnic a,” (Lind.).

„R. *Mytnij dwor*, F. la douane, les halles. *Mytnica*, *mytnia*, F. barrière où l'on perçoit le péage,” (Ph.R.).

ROGATKA, KI, F. *barrières*. N. *Schlagbaum*.

„Kobylice, u mostów u bram i t. d. *mytnice*.”

„Przy każdych *rogatkach* trzeba cokolwiek płać na utrzymanie dróg,” (Lind.).

ZUPA. N. *Zollbude*.

„Słowo dawne sławiańskie *supa* czyli *szopa* komora, w której urzędnicy skarbowi wybierali grosze, do oddziału ich straży należące,” (Narusz.).

„*Żupa*, skład wydobytej soli kamiennej lub kruszców, Ł. *eruprium*, *forum salinarium*,” (Lind.).

Słowem, z całego wywodu, u Lindego, godzi się wnioskować iż *żupa*, znaczyła dawniej *officynę* rządową. *Żupnik* officyalista rządowy. Ztąd i *Supan*, *Żupan*, urzędnik wyższy. Ztąd nakoniec i suknia jego poczesna *żupan*.

PALESTRA.

U Greków były to zabudowania przeznaczone do ćwiczeń szermierskich wychowujące się młodzieży. Zawierały w sobie następujące części: *Exedra*, *ephebeum*, *coryceum*, *elaeothesium*, *lutron*, *propingium*.

BIESIEDNICA. Ł. *exedra*.

Wygodne siedzenia, jak w łaźniach i palestrach starożytnych.

PASOWALNIA, POLE UTARCZKI. I. *arvaliste*, *jacsiliste*, *zatocsiste*. Ł. *ephebeum*.

Pole zapasów szermierskich, gonitw i pasowania się w palestrach.

PIŁKARNIA. Ł. *coryceum*. F. *jeu de paume*. N. *Ballhaus*.

Gdzie grywano w piłkę powietrzem wydętą, izba długa na 100 stóp, wysoka na 50, szerokości zaś i podziśdzień nie ma więcej nad $\frac{1}{3}$ swej długości.

POPIELNIA. Ł. *conisterium*.

Izba napelniona popiołem, do której zapaśnicy po wymazaniu się oliwą wchodzili i posypywali się popiołem, ażeby lepiej ujmować się mogli.

NAMASZCZALNIA. Ł. *elaeothesium*.

Gdzie się zapaśnicy oliwą namaszczeni.

OCHEŁDNICA, OBMYWALNIA, LUTRON, KĄPIEL CHŁODNA.

Ł. *lutron*.

Gdzie dla obmycia się i ochłody kąpali się zapaśnicy w wodzie zimnej.

SZKOŁA, UCZYLISKO. C. *szkola*, *żakowna*. Ł. *schola*. F. *école*. N. *Schule*.

„Miejsce ćwiczenia wszelakiego,” i budowle do tego posługujące.

SZRANKI, także KOLCZE POLE, KOLCZY PLAC. Ł. *circus*, *hyppodromus*, *arena*.

Zagroda, ogrodzenie placu gonitw bierze się za samo pole, rzecz zawierająca za zawartą, więc miejsce na którym odbywały się gonitwy pieszo, konno i wozem.

Mówi się u Czechów: *kolczy plac*, *kolezy koń*, (Palk.), mówiło się dawniej i u nas, *kolcza zbroja*, to jest *koń*, *zbroja*, służące do igrzysk na *kolczym* czyli *kołowym placu*, *polu*, czyli w *szrankach*.

WIDOWNIA, TEATR. Ł. *theatrum*. F. *théâtre*. N. *Theater*. (z grec. θέατρον).

Budowla przeznaczona do odegrywania widowisk dla ludu. U starożytnych teatr dzielił się na pięć części:

Stanek, C. *stan*, Ł. *scena*, miejsce gdzie aktorowie udawali.

Przedstanek, przedjacie, Ł. *proscenium*, niżej sceny dla błaznowania kuglarzów.

Pozastanek, Ł. *postscenium*, miejsce na rzeczy które się przyzwoicie na samej scenie udawać nie mogły.

Śpiwnia, Ł. *pulpitum*, zkąd wiersze śpiewano.

Skocznia albo pląśnia, Ł. *orchestra*, dla muzyki i tańców, przy której też siedzieli senatorowie.

„Przedjacie, Ł. *proscenium*,” (Mącz.).

KAMIENICA. F. *maison bourgeoise*.

Dom mieszkalny obywatelski, zbudowany w mieście z cegły lub kamienia.

POMIESZKANIE, MIESZKANIE, MIESZKALNIA, MIESZKANICZKO. (Lind.). F. *appartement*. N. *Wohnung*.

Składa się z kilku izb i schowów, stosownych do stopnia dóstków, a ztąd i potrzeb jednej osoby lub całej rodziny. Pomieszkane bywa letnie i zimowe, a u dawnych Greków osobno męskie, osobno białogłowskie, I. *stan xenski*, Ł. *gynaeceum*.

CHATA, CHATKA, CHAŁUPA, JATA. C. *chalupa*. I. *kucha*, (Stul.), *hisa*, *sztan*, *kuchya*. Ł. *domus*, *aedes*, (J. Bello.). F. *chaumière*.

Mieszkanie kmiecie.

„*Chalupa*, chłopska,” (Lind.).

„*Chata* patrz *jata*,” (Lind.).

I. *Kucha*, nasze kuczka, kuczka, właściwie kleć. Wszelkie budowanie na prędce mianowicie z drzewa uskutecznione.

„Jako *jatka* przy winnicy i *kuczka* przy ogrodzie,” (Skar. Kaz.).

FOLWARK. Ł. *villa rustica*, *praedium rusticum*. F. *métairie*, *ferme*. N. *Meyerey*, *Vorwerk*.

Gospodarski dwór we wsi lub za miastem, tudzież wszelkie zabudowanie folwarczne.

STODOŁA. I. *xitnica*, *schranna*. Ł. *horreum*. W. *gastalda*. F. *grange*. N. *Scheune*.

Budowla na skład zboża w snopach.

GUMNO, GUMNISKÓ. N. *Scheunenplatz*.

Pole, plac we środku zabudowania stodołnego.

„Do gumna należą: stodoła, plewnia, plewnik, *palcarium*, brogi, i styrtty,” (Lind.).

„*Zapotlnica*, sasek, przegrodzenie na plewy,” (Lind.).

OBORA. F. *étable*.

Chlew, w którym bydło mianowicie krowy chowają. Przy oborze bywa osobny chlew dla cieląt czyli cielętnik. Obora właściwie miejsce wkoło ogrodzone, *oborane*, N. *ein geschlossener Platz*.

MLECZARNIA, MLECZNIK, MLECZNICA. C. *mlecnice*. F. *laiterie*. N. *Milchhaus*.

„Miejsce schowania dla nabiału,” (Lind.).

WOŁOWNIA, WOŁARNIA. Ł. *bovile, bubile*. F. *étable des boeufs*. N. *Ochsenstall*.

Chlew wołowy i do tuczenia wołów.

„*Wołownia*, Ł. *bovile*,” (Volk.).

WIEPRZYNIĘC.

Chlew dla wieprzów, świnarnik.

OWCZARNIA. Ł. *ovile*. F. *bergerie*. N. *Schafstall*.

Chlew owczy, stajnie dla owiec.

KOZINIĘC. Ł. *caprile*. F. *étable pour les chèvres*. N. *Ziegenstall*.

Chlew kozi, stajnia dla kóz.

KURNIK. Ł. *gallinarium*. F. *poulailler*.

Chlew kurzy, a k o t u c h, k o j e c, klatka kurza.

GĘSINIĘC.

Chlew gęsi.

GOŁĘBNIK, GOŁĘBINIĘC. Ł. *columbarium*. F. *colombier*.

Budowla na gnieźdzenie się gołębiom służąca.

Columbaria u dawnych Rzymian zwały się też izby grobowe, w których po ścianach wydrożone ko z u b k i, p i e c z a r k i, mieściły w sobie popielnice czyli naczynia z popiołami zmarłych.

GORZELNIA.

Gdzie się gorzalka pędzi. W gorzelni jest: s ł o d o w n i a czyli o z d o w n i a, gdzie się słód rości;

trąbnik gdzie są umieszczone trąby do ochładzania; drożdżarnia gdzie się robią drożdże sztuczne; drewnia gdzie są złożone drwa opałowe. Przy gorzelnii i piwowarni stawiają karmnik na wieprze i wołownik na tuczenie wołów.

„Ozdownia, ozdnicia, (Lind.); drewnik, drewnia, drewutnia,” (Włod.).

PIWOWARNIA, Browar. F. *brasserie*.

Gdzie piwo warzą.

MIODOWARNIA. N. *Methsiederey*.

Gdzie miód warzą.

SOLOWARNIA. N. *Salzsiederey*.

„Solowarny gmach, wieża,” (Lind.).

MŁYNICA, MŁYN.

„Miejsce gdzie mielą, a młyn narzędzie czem mielą,” (Włod.).

„We młynie mącznica, dziura którą się mąka sypie i oraz belka wołowa w wiatraku,” (Lind.).

BIELAWA, Blich.

Miejsce gdzie się co bieli, jako płótno, воск.

POWROŹNIA. F. *corderie*.

Budowla, w której się skręcają liny i wszelkiego nazwania powrozy. W Amsterdamie powroźnia ma 50 stóp szerokości a 2,000 długości.

TKACZOWNIA, TKALNIA. L. *textrina*. N. *Webwerkst att*.

„Tkaczownia, tkacka izba.”

HUTA. W. *sonderia*. F. *sonderie*. N. *Giesshaus*.

Budowla gdzie są umieszczone piece do robienia szkła albo topienia i odlewania kruszców.

KUŹNICA. F. *forge*. N. *Eisenhammer*.

Zakład w którym z rudy wyrabiają żelazo.

ZAMEK. Ł. *castrum*. W. *castello*. F. *château*. N. *Schloss*.

Pałac obronny albo mała twierdza w mieście czy za miastem lub na wsi.

PODZAMCZE.

„Plac pod zamkiem,” (Lind.).

ZWIERZYNIEC. I. *zvjernjak*, *zvjerinec*, (Stul.) Ł. *vivarium*.

W. *seraglio della bestia*. F. *ménagerie*, *parc*. N. *Thiergarten*.

Obszerny ogród, raczej gaj niewielki, parkanem wysokim opasany, w którym się przechowują albo dzikie zwierzęta dla osobliwości w klatkach, albo wolno puszczone i do łowów przeznaczone.

STAJNIA. F. *écurie*.

W niej przewozy na konie ze żłobami, czyli jasłami i drabiną do zakładania siana.

JEŹDŹARNIA, UJEŹDŹALNIA, MANEŻ. F. *manège*. N. *Reit-schule*.

Miejsce, lub budowla gdzie uczą jeździć i konie ujeżdżają.

SIODLARNIA. F. *sellerie*. N. *Sattelkammer*.

Przy stajni skład uprzęży: *siodeł*, *rzędów* i t. p. rzeczy.

WOZOWNIA. C. *kolna*. I. *kolnica*. Ł. *repositorium curru-um*, (J. Bello). F. *remise*. N. *Wagenschuppe*.

Gdzie się chowają powozy.

KWIECIARNIA, SZKLARNIA. F. *serre-chaude*. N. *Glashaus*.

Budowla, w której się przechowują na przyzwoitem cieple i w wielkiem świetle, żyjące zamorskie rośliny.

OWOCARNIA. F. *fruitier*.

Schów na owoce z drzew uzbierane.

PIEKARNIA. W. *fornara*. F. *boulangerie*. N. *Bäckerei*.

Gdzie chleb pieką i sprzedają.

PIECZENIARNIA. F. *rôtisserie*.

Gdzie mięsiwa pieką lub pieczone sprzedają.

SPIŻARNIA. W. *dispensa*. F. *garde-manger*. N. *Vorrathskammer*.

Izba albo sklep, gdzie się przechowują mączne i inne zapasy kuchenne; pochodzi od *spiża* pokarm.

ŁOWCZARNIA. F. *meute*. N. *Jägerei, Jägerhaus*.

Mieszkanie łowczego, przy którym są pomieszczeni strzelcy i wszystko co do myśliwstwa należy.

PSIARNIA, PSINIEC. F. *chenil*. N. *Hundstall*.

Budowla, w której się mieszczą psy myśliwe, chlew dla psów.

PTASZARNIA, PTASZYNIEC. W. *uccelliera*. F. *volière*. N. *Vogelhaus*.

Budowla, w której się ptaki utrzymują.

ŚWIĄTYNIA, PRZYBYTEK, BOŻNICA. Ł. *svetac, hram, kram, boznica*, (Stul.). Ł. *delubrum, templum, aedes sacra*. W. *tempio*. F. *temple*. N. *Tempel*.

Wszelka ku czci prawdziwego Boga lub zmyślnego bóstwa wzniesiona budowla.

PRZYBYTEK. Ł. *cella, adytum*. N. *Zelle*.

Ustronie poświęcone we wnętrzu świątyń osobliwie pogańskich.

Łacińskie *cella* ma nader obszerne znaczenie: izba mieszkalna, łóżnica, skład, schów, sklep, przybytek, a w powszechności izbę szczytłą do której nie wszystkim wolno wchodzić.

KOŚCIOŁ. Ł. *càrkva, hram, boznica*, (Stul.). Ł. *templum*. W. *chiesa*. F. *église, temple*. N. *Kirche*.

Świątynia, szczególnie chrześcijańska, w której się odbywają modlitwy i obrzędy religii naszej. Innych zaś wyznań świątynie zwykliśmy nazywać:

B o ż n i c a albo s y n a g o g a żydowska.

Z b ó r, Ł. *ecclesia*, kościół protestancki.

C e r k i e w, chrześcian wschodnio-słowiańskich będących albo nie, w jednocie z Rzymem.

Kościół (etym. *kość*) ztąd może nazwany jest, iż pierwsi chrześcianie nie inaczej zakładali ołtarze, a wkoło nich świątynie, tylko na *grobach*, *kościach* apostołów i swych za wiarę świętych męczenników. Jakoż i podziśdzieć nie może być ofiara Świętej Tajemnicy spełnianą tylko na ołtarzu, który ma kamień zawierający w sobie *kości* świętych i jest jakoby ich grobem przenośnym, Ł. *portatile*.

PRZYSTOŁ. N. *Altartisch*.

„Przystół słowo słowiańskie znaczące stół czyli *mentam* ołtarza,” (Lin¹).

GĄTYNY.

Świątynie sławiańskich pogan, od tego nazwane, iż będąc z drzewa całkowicie *gantami* opierzone były.

OMYWALNIA ŚWIĘTA, KRZCIELNICA. Ł. *baptisterium*. (z grec. Βαπτίζω, omywam).

Budowla albo naczynie przeznaczone jedynie do krztu kościelnego.

MODLITEWNIA, MODLITEBNIA. C. *modlitebnice*, (Palk.). Ł. *oratorium*, *lararium majus*. N. *Bellhaus*.

Izba przy pomieszkaniu do modlenia się przeznaczona.

KAPLICA. W. *capella*. F. *chapelle*.

Bocznica przy kościele, mały kościółek, modlitewnia z ołtarzem do sprawowania Mszy świętej.

BOCZNICA, CE. Ł. *alae*. F. *ailes*. N. *Flügel*n.

Skrzydła zamku, dworca, kościoła lub innych budowli, to jest: mniejsze budowle pod kątem prostym z niemi połączone.

„P o b o c z n i c e, przybudowania poboczne,” (Wujek).

BABINIEC, KRUCHTA. C. *kruchta*, *grypta*. Ł. *crypta*.

Zasklepiona sień albo miejsce dla żebraczek pod kościołem.

PRYZTWÓR, PRZEDSIONEK ŚWIĄTYNI. Ł. *pronaum*, *pronaos*. W. *antitempio*. F. *porche d'un temple*. N. *Vorhalle des Tempels*.

Część przodowa świątyni, w której się lud zgromadza przed wnijsciem do niej.

„Przedkości e, Ł. *vestibulum templi*,” (Mącz.).

„Weszli do przytworu, to jest do przysionka chrzcielnicy,” (Lind.).

DWÓR, DWORZEC, DWOREK, WIOSKA. I. *kucha i basetina*, (Stul.), *marof, hisa muska na polyu dvor*, (J. Bello). Ł. *villa*. W. *villa*. F. *maison de campagne, m. de plaisance*. N. *Landhaus*.

Dwór z ogrodem, dworek we wsi albo na przedmieściu dla zdrowia i przyjemności.

„Dworzec, dwór we wsi,” (Lind.).

SIELSKI DWORZEC, D. USTRONNY. Ł. *villarustica*. F. *trianon*. N. *Lusthaus*.

Roskoszny za miastem przy ogroju dworek.

MIASTO, MIASTECZKO, GRÓD. C. *mesto*. Ł. *urbs*. F. *ville, bourg*. N. *Stadt*.

Mniej więcej liczne zjednoczenie budowli a pomiędzy nimi ulic, placów, ogrodów, rzek i kopanic. Przez te wolne od zabudowań przestwory, miasto się układa w pewne dzielnice, F. *quartiers*. Kiedy jest oprowadzone nieprzestępną ścianą, zwaćby się mogło po staroświecku *grodem*, a twierdzą się zowie, kiedy jest zamknięte uzbrojonemi wałami z nasypanej ziemi albo muru, a przy tych i wodą oblane.

NADGRODZIE, NADGRODEK, CYTADELLA.

Z włoskiego *dellacitta*, twierdza nad miastem panująca, zamek miasto warujący.

PRZEDMIEŚCIE, PODGRODZIE, PRZYGRODZIE. Ł. *suburbium*. F. *faubourg*. N. *Vorstadt*.

Gdy miasto nie jest otoczone wałem, albo rzeką, wtedy nic nie przeszkadza jednostajnemu zwiększaniu się miasta. Lecz gdy jest zamknięte, wówczas nowo przybywające budowle, nie mogąc się pomieścić w obrębach miasta, przed czyli za miastem się stawia i składają część jego młodocianą, która z czasem, przy wzroście ludności w miasto wcieloną zostaje, a następnie przybywająca dalej przedmieściem się zwać poczyną, aż znowu w obręb miasta zajęta nie będzie.

Kiedy miasto jest twierdzą, natenczas mieszkania, fabryki i t. d., które się w grodzie pomieścić nie mogą, budują w daleko znaczniejszej od okopów odległości, i ztąd snadź nastał wyraz *folwerk*, z niemieckiego *Vorwerk*, jakoby osada, precz, daleko za utwierdzeniem grodu lub zamku.

